

8/4 Dusík, vzácné plyny

Co je charakteristické pro dusík?

- biogenní prvek, bezbarvý plyn bez zápachu, tvoří dvojjatomové molekuly N_2
- volný se vyskytuje ve vzduchu
- vázaný je např. v amoniaku, kyselině dusičné a jejích solích, v bílkovinách...
- značka N (Nitrogenium), V.A skupina ($A = 14$, $Z = 7$)

Jak se dusík vyrábí (získává) a jaké má využití?

- výroba: destilací zkapalněného vzduchu
- laboratorní příprava: např. tepelným rozkladem dusitanu amonného
- užití: pro vytvoření inertní (netečné) atmosféry, pro přípravu NH_3 , HNO_3 a solí, hnojiv...

Jaké vlastnosti a využití mají sloučeniny dusíku?

- amoniak NH_3
  - bezbarvý plyn štiplavého zápachu, dráždí sliznice, dobře rozpustný ve vodě
  - chladicí látka, surovina pro výrobu kyseliny dusičné a hnojiv
- oxid dusný N_2O
  - rajský plyn (pro narkózu), náplň do bombiček na šlehání smetany
- kyselina dusičná HNO_3
  - silné oxidační činidlo, leptá, s HCl v poměru 1:3 = lučavka královská (rozpouští Au, Pt)
- dusičany
  - průmyslová hnojiva (ledky)

Co je charakteristické pro vzácné plyny?

- za normálních podmínek jsou neslučivé
- v přírodě v atomárním stavu (až v roce 1962 byla připravena první sloučenina od Xe)
- VIII.A skupina
  - helium = He (Helium), $A = 4$, $Z = 2$, neon = Ne (Neon), $A = 20$, $Z = 10$
  - argon = Ar (Argon), $A = 40$, $Z = 18$, krypton = Kr (Krypton), $A = 84$, $Z = 36$
  - xenon = Xe (Xenon), $A = 131$, $Z = 54$, radon = Rn (Radon), $A = (222)$, $Z = 86$

Jaké vlastnosti a využití mají vzácné plyny?

- He: objeveno na Slunci; pro plnění balónů, speciální hutnictví, pro dosažení nízkých teplot
- Ne: červené reklamní trubice
- Ar: netečné prostředí do žárovek, pro sváření Al a Mg a slitin + při práci s hořlavinami
- Kr: reklamní trubice a žárovky
- Xe: elektrické výbojky, fotoblesk
- Rn: radioaktivní prvek, vzniká při rozpadu radia; pro léčebné účely (radonové lázně)

Úkol

- 1) Napište vyčíslenou rovnici tepelného rozkladu dusitanu amonného ($\rightarrow$ dusík + voda).
- 2) Pojmenujte sloučeniny
  - a) NH_4OH
  - b) NH_4HCO_3
  - c) $(NH_4)_2CO_3$
- 3) Jaké triviální názvy a jaké využití má sůl NH_4HCO_3 ?
- 4) Kolik litrů vodíku a kolik litrů dusíku je třeba pro přípravu 68 g amoniaku?

Řešení